

Reactie op: Evolutie in innovatiebeleid

In het recente *ESB*-artikel van Stam en Nootboom over Evolutie in innovatiebeleid (Stam en Nootboom, 2008) staan veel beharigenswaardige zaken waar we het mee eens zijn: de ambitie om Nederland nog meer te maken tot een creatieve *hub* of *buzz* waar innovatieve uitdagers van de gevestigde orde zich goed kunnen ontwikkelen, de urgentie om daarbij te investeren in talent en om de barrières voor creativiteit en innovatie weg te nemen. Er zijn echter twee met elkaar verbonden punten waar we het niet mee eens zijn en waar we op willen reageren: het verabsoluteren van radicale innovatie en de afwijzing van het principe van *backing winners*.

Stam en Nootboom stellen, in lijn met Schumpeter, dat het bij innovatie vooral gaat om nieuwe combinaties van kennis die leiden tot nieuwe praktijken en producten. Daarom pleiten ze sterk voor een innovatiebeleid met ruimte voor verrassing en onzekerheid in innovatie. In tegenstelling tot beleid dat zich richt op de inzet van schaarse publieke middelen voor door de overheid uitgekozen bedrijfstakken, pleiten ze daarom voor openheid. Hoe mooi deze opstelling ook lijkt, ze leidt tot hopeloze verspilling en een volledig gebrek aan focus. Het is alsof we 's morgens opstaan en doen alsof we geen enkel verleden hebben. Als we dit vertalen naar innovatie, dan zien we dat, afhankelijk van de definitie van innovatie, 90 tot 99 procent van de reële innovaties uit het beeld verdwijnt, namelijk alle vormen van doorontwikkeling, verbeteringen van bestaande producten en concepten. Slechts af en toe vinden meer radicale innovaties plaats die mogelijk, maar niet noodzakelijk, tot een golf van incrementele innovaties leiden. Dat is overigens ook na te lezen in het WRR-rapport over innovatie waaraan Stam en Nootboom hebben meegewerkt en waarop zij hun artikel baseren (WRR, 2008). Het is vanuit evolutionair perspectief zeker aan te raden om een deel van de voor innovatieve investeringen beschikbare middelen in te zetten voor radicale innovatie. Zonder blinde variatie komt het evolutionair proces tot stilstand. Bovendien is de legitimiteit voor de inzet van publieke middelen hier het grootst. Investeren in de meest radicale innovatie is het meest riskant, met alle gevaar voor onderinvestering van dien, terwijl bij succes de maatschappelijke opbrengst het grootst kan zijn. De vraag is evenwel hoe groot het aandeel moet zijn dat daarvoor ingezet wordt. Met hun nadruk op verrassing en onzekerheid lijken Stam en Nootboom dat aandeel heel groot te willen houden.

In het WRR-rapport waar Stam en Nootboom aan meewerkten, wordt zijdelings het argument besproken dat een klein land als Nederland niet kan grossieren in radicale, baanbrekende innovaties en dat het daarom nuttig kan zijn om zich te concen-

teren op een aantal gebieden waarin wij als natie al voortrekkers zijn. Daarmee zouden dan focus en massa bereikt kunnen worden. Daar brengt de WRR dan meteen tegenin dat dit juist kan verhinderen dat echte vernieuwingen zich manifesteren. Focus zou volgens de WRR bovendien leiden tot verlies aan diversiteit; massa heeft het mogelijke nadeel van de grote schaal, "zoals we tot onze schade ervaren in de schaalvergroting in zorg en onderwijs" (WRR, 2008). In het artikel stellen Stam en Nootboom de vraag over de additionaliteit van het sleutelgebiedenbeleid: waarom zouden goed georganiseerde succesvolle sectoren publieke middelen moeten krijgen om succesvol en goed georganiseerd te kunnen worden (Stam en Nootboom, 2008)?

Met alle respect, maar dit is allemaal wel erg kort door de bocht. Een zekere openheid op variatie en verrassing is te waarderen, maar alleen daarop inzetten? In de praktijk blijkt intussen dat de industriële structuur en de sectoren waarin Nederland een bewezen concurrentievoordeel heeft, zich niet snel wijzigen (Jacobs en Lankhuizen, 2006). Wie succes wil boeken bij innovatie kan daarom beter het grootste deel van zijn middelen inzetten op doorontwikkeling en niet op pure blinde variatie (Jacobs en Sniijders, 2008). Het belangrijkste probleem met *backing winners* is intussen dat de selectie niet objectief is, maar voorvloeit uit lobbywerk. Dat zie je ook telkens weer bij de vermenigvuldiging van speerpuntclusters of sleutelgebieden. Eerst selecteerden het Innovatieplatform en de overheid er vier; intussen zijn het er zes (soms acht), waaronder zelfs de pensioensector. Bovendien stelde de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid vorig jaar vast dat deze sleutelgebieden niet richtinggevend zijn bij de investeringsimpulsen op het vlak van onderzoek en kennis die de overheid de voorbije jaren heeft gedaan. Het meeste geld (28 procent van de extra 2,5 miljard euro in de periode 2003–2007) ging naar *life sciences* en gezondheid dat niet eens als sleutelgebied was aangemerkt, terwijl vier van de zes sleutelgebieden slechts beperkte middelen kregen toegewezen (AWT, 2007). Al bij al is er dus eerder sprake van te weinig *backing winners* dan van te veel.

LITERATUUR

- AWT (2007) *Weloverwogen impulsen. Strategisch investeren in zwaartepunten*. Den Haag: AWT.
- Jacobs, D. en M. Lankhuizen (2006) *De Nederlandse exportsterkte geclusterd*. *ESB*, 91(4487), 247–249.
- Jacobs, D. en H. Sniijders (2008) *Innovatieroutine. Hoe managers herhaalde innovatie kunnen stimuleren*. Assen: Van Gorcum (verschijnt najaar 2008).
- Stam, E. en B. Nootboom (2008) *Evolutie in innovatiebeleid*. *ESB*, 93(4540), 468–470.
- WRR (2008) *Innovatie vernieuwd. Opening in viervoud*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

DANY JACOBS EN
HENDRIK SNIJDERS

Hoogleraar Universiteit van Amsterdam en lector ArteZ & HAN; zelfstandig onderzoeker en docent Rijksuniversiteit Groningen